

Ryszard Szostak

Aukcja elektroniczna w świetle prawa zamówień publicznych

I

Procedura aukcyjnego udzielania zamówień publicznych przez dłuższy czas była jednym z podstawowych sposobów zamawiania świadczeń na cele publiczne, aż do upowszechnienia się w XX w. efektywniejszego przetargu pisemnego, umożliwiającego gruntowniejsze porównanie ofert¹. We Francji tradycyjną licytacją posługiwano się jeszcze do niedawna przy udzielaniu drobnych zamówień publicznych². Przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1937 r. o dostawach i robotach na rzecz Skarby Państwa, samorządu oraz instytucji prawa publicznego³ dopuszczały możliwość zastosowania tzw. przetargu ustnego⁴. Ostatnio, pod wpływem korzystnych doświadczeń w obrocie powszechnym, aukcja jako sposób udzielania zamówień publicznych odradza się sukcesywnie na obszarze UE, a także w USA i w innych krajach rozwiniętych, w nieco zmienionym kształcie aukcji elektronicznej. W szczególności objęta zo-

¹ Por. F. Rittner, *Rechtsgrundlagen und Rechtsgrundsätze des öffentlichen Auftragswesens*, Hamburg 1988, s. 1 i nast., Ch. Riese, *Vergaberecht, Grundlagen-Verfahren-Rechtsschutz*, Berlin-Heidelberg 1998, s. 1 i nast. oraz R. Longchamps de Bérier, *Zobowiązania*, oprac. J. Górskiego, Poznań 1948, s. 180 i nast.

² Aktualny dekret Nr 2004-15 z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawie *Code des marchés publics* nie przewiduje już tej procedury.

³ Dz.U. Nr 13, poz. 92.

⁴ O terminologii zob. S. Szostak, *Aukcja w ujęciu zmienionych przepisów kodeksu cywilnego*, Rejent 2003, nr 9, s. 107 i nast.

stała już prawem włoskim, belgijskim i austriackim, a także polską ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych⁵.

Pośród licznych walorów aukcji elektronicznej najważniejsze znaczenie ma szybkość i przejrzystość eliminacji. Liczą się też oszczędności biurowe. Dostrzega się ponadto wyraźny wzrost konkurencyjności postępowania⁶. Słabą zaś jej stroną są ograniczone możliwości zastosowania łącznie kilku kryteriów selekcji w odniesieniu do wybranych warunków kontraktu, stąd dominuje ciągle tradycyjna aukcja co do ceny. Groźny jest też element „przypadkowości” w zakresie rezultatu aukcji, którego wyeliminowanie wymaga starannego określenia warunków zamówienia, zwłaszcza właściwości zamawianego świadczenia. Dodatkowych trudności nastręcza ciągle posługiwanie się instrumentami elektronicznego przekazu informacji, zwłaszcza bezpiecznym podpisem elektronicznym, weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu (art. 78 § 2 k.c.)⁷, dlatego zapewne procedurę aukcji elektronicznej dopuszcza się raczej na użytek drobnych zamówień publicznych (w Polsce o wartości do 60 tys. euro).

Obowiązujące jeszcze dyrektywy europejskie⁸ nie przewidują aukcyjnych sposobów udzielania zamówień publicznych, choć nie wykluczają ich przy zamawianiu świadczeń o mniejszej wartości. Nowe dyrektywy z dnia 31 marca 2004 r. Parlamentu i Rady Nr 2004/17/WE w sprawie procedur udzielania zamówień publicznych na dostawy wody, energii, świadczenie usług transportowych i pocztowych oraz Nr 2004/18/WE w sprawie procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budow-

⁵ Dz.U. Nr 19, poz. 177 z późn. zm., zwana dalej p.z.p.

⁶ Por. G. Wicik, P. Wiśniewski, *Aukcja elektroniczna, cz. I, Zamówienia publiczne*, Doradca 2004, nr 1, s. 11.

⁷ Zob. zwłaszcza M. D r o z d o w i c z, *(Nie)bezpieczny podpis elektroniczny*, PPH 2003, nr 1, s. 10 i nast.; M. S z c z e p a n i k, *Przetarg w sieci*, Rzeczpospolita z dnia 16 września 2003 r. oraz bieżące doniesienia prasy, np. *Wirtualny podpis*, Dziennik Polski z dnia 27 lipca 2004 r., nr 174 (18270), s. 1 i 3. Obserwacja praktyki wskazuje, że ok. 30% postępowań podlega unieważnieniu z braku zainteresowania lub wadliwej procedury.

⁸ Zob. dyrektywy Rady 92/50/EWG w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień na usługi (OJ 1992, L-209, p. 1), 93/36/EWG w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na dostawy (OJ 1993, L-199, p. 1) oraz 93/37/EWG w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane (OJ 1993, L-199, p. 54).

lane, dostawy i usługi⁹ dopuszczają już fakultatywnie aukcję elektroniczną, choć nie w postaci samodzielnej procedury, lecz jako dodatkowy tryb stanowiący drugi stopień złożonego strukturalnie postępowania ofertowego. W szczególności według art. 54 dyrektywy 2004/18/WE w ramach procedury przetargowej lub po negocjacjach z zachowaniem konkurencji zastosować można dodatkowo aukcję elektroniczną z wyłącznym kryterium cenowym bądź z kilkoma równoległymi kryteriami odpowiednio ze sobą sprzężonymi. Zamawiający z góry powinien podać te kryteria oraz wyznaczyć właściwą formułę matematyczną (np. punktacyjną), pozwalającą na zbiorcze wartościowanie każdej z ofert przy użyciu wszystkich zbiegających się kryteriów¹⁰. Powinien on też określić sumaryczną wartość minimalnego postąpienia oraz zasady przebiegu aukcji z oznaczeniem rodzaju informacji, jakie będą w jej toku udostępnione konkurentom. Z uwagi jednak na niebezpieczeństwo zmywu ze strony oferentów, zamawiającemu nie wolno ujawniać ich tożsamości, aż do zakończenia postępowania. Zamknięcie aukcji elektronicznej powinno nastąpić wraz z upływem z góry zastrzeżonego czasu bądź gdy w ustalonym czasie nie zostanie zgłoszone nowe postąpienie albo z chwilą zakończenia ostatniego wyznaczonego w ogłoszeniu etapu aukcji.

Powyższa dyrektywa nie zdefiniowała wszakże samej aukcji, pozostawiając jej określenie prawu krajowemu. W świetle zbliżonych porządków prawnych aukcja polega na sukcesywnym składaniu ofert w tym samym miejscu i czasie przez konkurentów zainteresowanych zawarciem jednej i tej samej umowy w warunkach jawnej konkurencji, przy bezpośredniej obecności lub z zastosowaniem środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość. Na wezwanie organizatora (tzw. wywołanie licytacji) oczekującego coraz to korzystniejszej oferty propozycje składane są kolejno, a nie – tak jak w przetargu – równoległe. Oferta złożona w toku aukcji przestaje wiązać, gdy inny uczestnik (licytant) złoży ofertę korzystniejszą, chyba że w warunkach aukcji inaczej zastrzeżono

⁹ OJ 2004, L-134, p. 1 i 114. Powinny być implementowane do prawa krajowego do dnia 31 stycznia 2006 r.

¹⁰ Przepisy austriackiej ustawy z 2002 r. o udzielaniu zamówień publicznych (BGBl. nr 99, s. 150) dopuszczają samodzielną aukcję elektroniczną w dwóch odmianach: zwykłą, wyłączając co do ceny, oraz szczególną, dotyczącą wybranych elementów oferty, objętych kryteriami zespolonymi w postaci odpowiedniej formuły matematycznej.

(art. 70² § 1 k.c.)¹¹. Równy dostęp do informacji w czasie rzeczywistym to fundament uczciwej konkurencji, na którym zasadza się natura aukcji¹², zwłaszcza informacja o kolejnym postąpieniu wpływa na proces dojrzenia decyzji odnośnie do złożenia kolejnej oferty. Powszechnym elementem warunków aukcji jest wyznaczenie tzw. ceny wywoławczej oraz minimalnej wartości postąpienia¹³. W ramach aukcji spełniającej rolę drugiego stopnia postępowania, o „wartości wywoławczej” przesądzają elementy oferty uznanej za najkorzystniejszą we wstępnym etapie procedury. Oferty składane w toku aukcji pojmowane są analogicznie jak propozycje umowne w zwyczajnej procedurze ofertowej, o ile nic innego nie wynika z warunków aukcji. Chodzi głównie o stan związania ofertą oraz skutki jej przyjęcia bądź odrzucenia¹⁴.

Pozycja prawna organizatora jest zróżnicowana. W szczególności pozostające pod wpływem wielowiekowej tradycji doktryna i judykatura prawa anglosaskiego, a także niemieckiego, wyznają zasadę, że ogłaszający aukcję pozostaje związany ustalonymi regułami, jeśli wynika to (choćby w sposób dorozumiany) z warunków aukcji, stąd w zakresie związania rezultatem aukcji (tzw. przybiciem) występuje podział aukcji na bezwarunkowe (wiążące) oraz warunkowe (niewiążące). W ramach aukcji bezwarunkowej organizator obowiązany jest przyjąć ofertę zasługującą na udzielenie jej przybicia (najkorzystniejszą), natomiast przy aukcji warunkowej nie ma już takiego obowiązku, może odrzucić ostatnią ofertę, jeśli nie odpowiada jego interesom¹⁵. Podkreśla się wszakże, że przy ocenie

¹¹ Odpowiada to tradycyjnym rozwiązaniom zawartym w przepisach § 156 BGB oraz art. 229 szwajcarskiego kodeksu zobowiązań; zob. bliżej na ten temat D. Medicus, *Allgemeiner Teil des BGB*, Heidelberg 1988, s. 161 i nast.; P. Kramer, [w:] *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, Allgemeiner Teil (§§ 1 – 240), red. F. Säcker, München 1993, s. 1316-1317; T. Guhl, *Das Schweizerische Obligationenrecht*, Zürich 1948, s. 92 i 247-248. Zbliżone rozwiązania prezentuje prawo anglosaskie, w tym przepisy § 2-328 amerykańskiego UCC; zob. zwłaszcza G.H. Treitel, *The Law of Contract*, London 1987, s. 9 i nast.; J.C. Smith, *The Law of Contract*, London 1989, s. 7 i nast. oraz R.A. Anderson, J. Fox, D.P. Twomey, *Business law*, Cincinnati-Dallas 1987, s. 210 i nast.

¹² Zob. R. Szostak, *op. cit.*, s. 110 i nast.

¹³ Por. G.H. Treitel, *op. cit.*, oraz P. Kramer, *op. cit.*, s. 1317.

¹⁴ Por. J.C. Smith, *op. cit.*, s. 7 i nast.; G.H. Treitel, *op. cit.*, s. 9; P. Kramer, *op. cit.*, s. 1316 i nast. oraz T. Guhl, *op. cit.*, s. 247.

¹⁵ Por. zwłaszcza J.C. Smith, *op. cit.*, s. 8 oraz P. Kramer, *op. cit.*, s. 1317.

intencji organizatora kierować się trzeba miernikami zobiektywizowanymi i przypisywać ogłoszeniu takie znaczenie, jakie odpowiada rozsądnym oczekiwaniom konkurentów, do których zostało skierowane (ochrona uzasadnionego zaufania)¹⁶. Związanie regułami aukcji łączy się na ogół ze specjalnym porozumieniem o charakterze instrumentalno-proceduralnym, uzasadniającym odpowiedzialność kontraktową za naruszenie warunków aukcji. Przy udzielaniu zamówień publicznych w grę wchodzi, rzecz oczywista, tylko aukcja bezwarunkowa, w ramach której zamawiający związany jest jej rezultatem.

II

Polska kodeksowa regulacja aukcji już odzwierciedla te nowoczesne tendencje rozwojowe. Według bowiem art. 70¹ § 4 k.c., organizator od chwili udostępnienia warunków, a oferent od chwili złożenia oferty (wniosku), obowiązani są postępować zgodnie z postanowieniami ogłoszenia, a także warunkami aukcji. W świetle zaś art. 70² k.c., zawarcie umowy w wyniku aukcji następuje z chwilą udzielenia przybicia, które łączy się wyraźnie z przyjęciem oferty. Tylko wyjątkowo, jeżeli ważność umowy zależy od spełnienia szczególnych wymagań przewidzianych w ustawie (tak jak np. przy udzielaniu zamówienia publicznego) zarówno organizator aukcji, jak i jej uczestnik, którego oferta została przyjęta, mogą dochodzić zawarcia umowy.

Z powyższych przepisów doktryna wyprowadza słuszny wniosek, że organizator ma obowiązek przyjęcia oferty najkorzystniejszej, o ile nie zastrzegł inaczej w warunkach aukcji¹⁷. Odmienne wszakże stanowisko zajął ustawodawca kodeksowy w odniesieniu do przetargu w art. 70³ § 1 k.c., które w literaturze zinterpretowano w ten sposób, że mimo ogólnego związania warunkami przetargu, zgodnie z art. 70¹ § 4 k.c., organizator

¹⁶ Tak zwłaszcza J.C. Smith, *op. cit.*, s. 7 i nast. oraz A. Boesen, *Vergaberecht Kommenar zum 4. Teil des GWB*, Köln 2000, s. 541 i nast.; zob. też W. Fikentscher, *O wspólnym rodowodzie konkurencji i umowy*, KPP 1993, nr 4, s. 496 i nast.

¹⁷ Zob. zwłaszcza J. Rajski, *Aukcja i przetarg w ujęciu znowelizowanych przepisów kodeksu cywilnego*, PPH 2003, nr 5, s. 6; A. Łupszak-Zajac, P. Machnikowski, *Nowa regulacja zawarcia umowy w trybie przetargowym*, PPH 2003, nr 9, s. 12; R. Szostak, *op. cit.*, s. 118 oraz Z. Radwański, *Aukcja i przetarg po nowelizacji kodeksu cywilnego*, Mo.P. 2004, nr 8, s. 357.

może swobodnie przetarg zamknąć bez wybrania którejkolwiek z ofert, chyba że wyjątkowo zastrzegł wyraźnie inaczej¹⁸. Niezależnie od budzącego wątpliwości braku konsekwencji, wyłączenie związania organizatora celem przetargu, zmierzającego przecież do zawarcia umowy, może spowodować w praktyce, że ochronny przepis art. 70⁴ § 2 zd. 3 k.c. okaże się iluzoryczny. Groźba bowiem zapłaty podwójnego wadium w wypadku uchylecia się od zawarcia umowy może z góry skłaniać organizatora przetargu do dogodniejszej dla niego rezygnacji z wyraźnego przyrzeczenia związania celem i rzeczywistym rezultatem przetargu. Wobec powyższego nasuwa się postulat *de lege ferenda* o potrzebie „odwrócenia reguły” z art. 70³ § 1 k.c., aby możliwość zamknięcia przetargu bez wybrania którejkolwiek z ofert była wyjątkiem od zasady wyrażającej się generalnym związaniem organizatora wynikiem przetargu. Charakterystyczna dla procedury ofertowej kompetencja do przyjęcia oferty zastąpiona zostałaby (jak przy aukcji) obowiązkiem przyjęcia oferty najkorzystniejszej, przesądającym o całkowitym wyodrębnieniu przetargu względem klasycznej procedury ofertowej.

III

Dyspozytywna regulacja kodeksowa dopuszcza różne odmiany aukcji, w tym aukcje internetowe¹⁹. Ma ona subsydiarne zastosowanie także do aukcji elektronicznej w zamówieniach publicznych, o ile przepisy prawa zamówień publicznych nie stanowią inaczej (art. 14 p.z.p.). Katalog cech wyznaczających specyfikę tego rodzaju aukcji jest jednak rozległy. Zamawiający może udzielić zamówienia w trybie aukcji elektronicznej, prowadzonej wyłącznie w zakresie oferowanej ceny, jeżeli przedmiotem zamówienia są dostawy powszechnie dostępne o ustalonych standardach jakościowych, a wartość zamówienia nie przekracza równowartości 60 tys. euro (art. 74 p.z.p.). Ograniczenie to uzasadnione zostało niewątpliwie ryzykiem przypadkowej transakcji, o którą nietrudno w warunkach automatycznego mechanizmu zawarcia umowy. Jej upowszechnienie w praktyce stworzy zapewne z biegiem czasu większe możliwości do rozsze-

¹⁸ Por. zwłaszcza A. Ł u p s z a k - Z a j ą c, P. M a c h n i k o w s k i, *op. cit.*, s. 13 oraz Z. R a d w a ń s k i, *op. cit.*, s. 358.

¹⁹ Zob. B. S t ą p a ł a, *Aukcja internetowa – wybrane zagadnienia prawne*, PUG 2003, nr 2, s. 9 i nast.

zenia granic zastosowania, niezależnie od ewentualnego dopuszczenia jej jako finalnego etapu postępowania przetargowego (negocjacyjnego), w związku z wdrożeniem nowych dyrektyw europejskich.

Analizowana procedura jest tzw. aukcją odwróconą, w ramach której zamawiający oczekuje coraz niższych propozycji cenowych, ponieważ im niższą cenę zaproponuje oferent, tym bardziej oferta jest korzystniejsza dla publicznej jednostki zamawiającej. Każda ze składanych ofert przestaje wiązać, gdy inny uczestnik zdoła przedstawić ofertę korzystniejszą (art. 74 p.z.p.). Mechanizm ten odpowiada unormowaniu z art. 70² § 1 k.c. W zgodności z kodeksową regulacją pozostaje też ogólny art. 15 p.z.p., dopuszczający możliwość powierzenia przeprowadzenia aukcji elektronicznej osobie trzeciej, działającej w imieniu zamawiającego. Ma on doniosłe znaczenie praktyczne w obliczu rozmaitych ograniczeń organizacyjno-technicznych po stronie jednostek zamawiających, wymuszających zlecenie prowadzenia eliminacji wyspecjalizowanym przedsiębiorcom, dysponującym kwalifikowanym personelem i odpowiednim sprzętem. Pod względem technicznym aukcja elektroniczna polega bowiem na tym, że za pomocą specjalnego formularza umieszczonego na ustalonej stronie internetowej, umożliwiającego wprowadzanie niezbędnych danych w trybie bezpośredniego połączenia z tą stroną, wykonawcy składają w postaci elektronicznej kolejne korzystniejsze oferty podlegające automatycznej klasyfikacji (art. 74 ust. 1 p.z.p.).

Powierzenie przeprowadzenia procedury o udzielenie zamówienia publicznego prywatnej osobie z naturalnych względów niesie zagrożenia dla interesu publicznego. Jednakże w odniesieniu do aukcji elektronicznej, prowadzonej z zastosowaniem automatycznej klasyfikacji ofert, jest ono niepomernie mniejsze niż w odniesieniu do przetargu wymagającego gruntownej oceny i porównania złożonych ofert, stąd w bieżącej praktyce zaznacza się umiarkowane rozwiązanie, według którego sama jednostka zamawiająca przygotowuje postępowanie, a także dokonuje wstępnej kwalifikacji reflektantów, a dopiero wykonanie dalszych czynności selekcyjnych powierza się wyspecjalizowanemu przedsiębiorcy.

Przebieg postępowania aukcyjnego według art. 74-91 p.z.p. pozwala wyodrębnić jego cztery fazy, a mianowicie: ogłoszenie, wstępną kwalifikację reflektantów, przeprowadzenie aukcji i zawarcie umowy.

IV

Zamawiający rozpoczyna postępowanie poprzez ogłoszenie o zamówieniu, które od razu powinno zawierać wszystkie warunki aukcji (art. 75 p.z.p.). Nie przewiduje się, jak przy innych procedurach, ofertowego udzielania zamówień, indywidualnego udostępnienia zainteresowanym tzw. specyfikacji istotnych warunków zamówienia²⁰. Zamawiający zamieszcza ogłoszenie na swojej stronie internetowej i na stronie, na której będzie prowadzona aukcja. W świetle art. 70¹ § 4 k.c. jest on związany przyrzeczonymi warunkami aukcji od chwili ich udostępnienia. Ogłoszenie powinno określać:

- 1) przedmiot i termin wykonania zamówienia,
 - 2) wymagania dotyczące rejestracji i identyfikacji wykonawców, w tym wymagania techniczne urządzeń informatycznych,
 - 3) sposób postępowania w toku aukcji z ustaleniem minimalnych postępień,
 - 4) liczbę etapów aukcji i czas ich trwania,
 - 5) termin składania wniosków o dopuszczenie do udziału w aukcji, nie krótszy niż 15 dni od dnia ogłoszenia,
 - 6) termin otwarcia oraz termin i warunki zamknięcia aukcji,
 - 7) opis warunków udziału w postępowaniu oraz opis sposobu dokonywania oceny spełniania tych warunków,
 - 8) oświadczenia i dokumenty, jakie mają dostarczyć wykonawcy w celu potwierdzenia spełnienia warunków uczestnictwa,
 - 9) termin związania ofertą,
 - 10) wymagania dotyczące zabezpieczenia należytego wykonania umowy,
 - 11) istotne dla stron postanowienia, które zostaną wprowadzone do treści umowy lub ogólne warunki umowy/wzór umowy,
 - 12) adres strony internetowej, na której będzie prowadzona aukcja.
- Zamawiający powinien też podać, jak się zdaje, od razu w ogłoszeniu tzw. cenę wywoławczą. Wprawdzie przepisy art. 75 p.z.p. bezpośrednio o tym nie wspominają, ale otwarta formuła ogłoszenia (ustawa wyznacza jedynie minimalną jego treść) nie wyklucza *a limie* takiej możliwości.

²⁰ O znaczeniu tego rodzaju warunków R. S z o s t a k, *Zagadnienia konstrukcyjne przetargu w świetle znowelizowanych przepisów kodeksu cywilnego*, KPP 2004, nr 1, s. 83 i nast.

W ogóle zresztą nie da się uruchomić sensownej aukcji w zakresie ceny zakupu bez uprzedniego podania reflektantom ceny wyjściowej. Poza tym wymóg ten chroni uczestników aukcji przed groźbą bezzasadnego jej unieważnienia przez zamawiającego, z powodu rzekomego braku środków na sfinansowanie zamówienia (art. 93 ust. 1 pkt 4 p.z.p.). Wysokość kwoty, jaką zamawiający zamierza przeznaczyć na sfinansowanie zamówienia, powinna odpowiadać kwocie wstępnego oszacowania jego przedmiotu (art. 32 p.z.p.), powiększonej o należny podatek VAT, znajdującej pokrycie w zasobach finansowych (planie) jednostki zamawiającej.

Zamawiający może żądać od zainteresowanych udziałem w aukcji ustanowienia odpowiedniego wadium, tym bardziej że przyjęcie oferty najkorzystniejszej nie prowadzi automatycznie do umowy finalnej, lecz kreuje jedynie obowiązek jej zawarcia (art. 94 p.z.p.). Do wadium przy aukcji elektronicznej stosuje się odpowiednio przepisy art. 45-46 p.z.p. o wadium przetargowym. Źródłem powinności wadialnej jest dodatkowe zastrzeżenie w ramach porozumienia aukcyjnego, nawiązywanego w wyniku adhezyjnej akceptacji warunków aukcji²¹.

Wadium zabezpiecza nie tylko zawarcie umowy, zapobiega też przystępowaniu do aukcji oferentów lekkomyślnych lub zgoła zainteresowanych jakimiś oszukańczymi praktykami na szkodę interesu publicznego. Podlega ono zwrotowi, gdy zdołano zawrzeć umowę finalną i ewentualnie ustanowiono zabezpieczenie należytego jej wykonania bądź w razie unieważnienia postępowania aukcyjnego na podstawie art. 93 p.z.p. Zamawiający zatrzymuje wadium, jeśli oferent odmówił podpisania umowy o zamówienie na warunkach określonych w ofercie, nie wniósł wymaganego zabezpieczenia bądź z innych przyczyn, leżących po jego stronie, zawarcie umowy stało się niemożliwe (art. 46 ust. 5 p.z.p.). Jeśli zaś od zawarcia umowy uchylił się zamawiający, zwycięski oferent może żądać od niego, w oparciu o przepis art. 70⁴ § 2 zd. 3 k.c., zapłaty podwójnego wadium albo naprawienia szkody.

²¹ Na temat znaczenia prawnego wadium zob. zwłaszcza A. Ł u p s z a k - Z a j ą c, *Skutki prawne wniesienia wadium przetargowego*, PiP 2001, z. 5, s. 66 i nast.; R. S z o s t a k, *Wadium przetargowe według nowych przepisów kodeksu cywilnego*, PS 2004, nr 1, s. 80 i nast. oraz Z. R a d w a Ń s k i, *op. cit.*, s. 360.

V

W ustalonym w ogłoszeniu terminie zainteresowani dostawcy składają na piśmie wnioski o dopuszczenie do udziału w aukcji z oświadczeniami o spełnianiu warunków uczestnictwa²² i z ewentualnymi (na żądanie) dokumentami potwierdzającymi spełnienie tych warunków²³. Warunki uczestnictwa w aukcji ustala zamawiający z góry w ogłoszeniu w granicach wymagań z art. 22 p.z.p. Chodzi o warunki przesądzające o wiarygodności dostawców, zwłaszcza w zakresie posiadanych uprawnień do wykonywania określonej działalności (koncesjonowanej, regulowanej lub objętej zezwoleniami), niezbędnej wiedzy i doświadczenia, potencjału technicznego oraz kwalifikowanego personelu. O zamówienie nie może ubiegać się dostawca zagrażający interesom publicznym, podlegający wykluczeniu z postępowania aukcyjnego w oparciu o przesłanki enumeratywnie wyliczone w art. 24 p.z.p., zwłaszcza taki, który w ogóle nie przedłożył wymaganych dokumentów lub podał nieprawdziwe informacje mające wpływ na wynik aukcji. Zamawiający kształtuje warunki uczestnictwa wyłącznie na miarę koniecznego bezpieczeństwa transakcji (ochrony interesu publicznego), a w odniesieniu do każdego z nich powinien dokładnie wyznaczyć wymóg spełnienia.

W oparciu o powyższe warunki uczestnictwa zamawiający kwalifikuje zgłaszających się reflektantów do udziału w aukcji. Na tym tle ujawnia się wyraźnie rola specjalnego stosunku proceduralnego w sprawie reguł wyznaczających tok aukcji i znaczenie prawne rozstrzygnięcia. Złożenie bowiem wniosku o dopuszczenie do aukcji zmierza do adhezyjnej akceptacji jej warunków i nawiązania wielostronnego porozumienia określającego wymogi postępowania eliminacyjnego, mającego na celu ochronę interesów uczestników aukcji, a także interesu publicznego (organizatora)²⁴. Wszyscy uczestnicy aukcji muszą znajdować się w takiej samej sytuacji prawnej i podlegać tym samym regułom postępowania. Są to

²² Za zgodą zamawiającego mogą wносить je też faksem (drogą elektroniczną) i żądać od zamawiającego potwierdzenia ich otrzymania. Wybrany sposób przekazywania oświadczeń nie może ograniczać konkurencji (art. 28 p.z.p.).

²³ Nie wolno wykroczać poza krąg dokumentów wyznaczonych na mocy rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 kwietnia 2004 r. w sprawie rodzajów dokumentów potwierdzających spełnienie warunków udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, jakich może żądać zamawiający od wykonawcy (Dz.U. Nr 71, poz. 6).

²⁴ Por. R. S z o s t a k, *Zagadnienia konstrukcyjne...*, s. 84 i nast.

gwarancje wyłonienia rzeczywiście najkorzystniejszej oferty w warunkach realnej konkurencji. Tylko rozstrzygnięcie zgodne z treścią tego stosunku prawidłowo zaspokaja interesy wszystkich uczestników aukcji. Jest dla nich wiążące.

Uchybienia warunkom uczestnictwa ze strony któregośkolwiek reflektanta, zwłaszcza w zakresie przedłożenia wymaganego oświadczenia (dokumentów) oraz ustanowienia odpowiedniego wadium, nie da się pogodzić z adhezyjną akceptacją warunków aukcji i dlatego w ogóle nie dochodzi do nawiązania porozumienia aukcyjnego z jego udziałem, stąd zamawiający ma obowiązek zweryfikować, czy dostawca zainteresowany przystąpieniem do aukcji rzeczywiście spełnia wszystkie warunki uczestnictwa i ewentualnie wykluczyć go z ubiegania się o zamówienie (swoiste niedopuszczenie do aukcji)²⁵. Jest to oświadczenie wiedzy o funkcjach deklaracyjnych. Wymaga doręczenia zainteresowanemu wraz z uzasadnieniem (art. 24 ust. 3 p.z.p.).

Zamawiający dopuszcza do udziału w aukcji elektronicznej i zaprasza do składania ofert wszystkich dostawców spełniających warunki uczestnictwa, określając w zaproszeniu termin związania ofertą dostawcy, który zaoferuje najniższą cenę (art. 76 ust. 2 p.z.p.). Są to dalsze powinności obligacyjne zamawiającego z tytułu sukcesywnie nawiązanego porozumienia aukcyjnego. Ma on obowiązek rzetelnie doprowadzić uruchomioną procedurę do końca. Nie może więc przedwcześnie jej zamykać, przerywać ani popadać w bezczynność. Z kolei poszczególni reflektanci obowiązani są uczciwie rywalizować o zawarcie umowy finalnej. Ewentualnie składane przez nich oferty muszą odpowiadać warunkom aukcji, pod rygorem odrzucenia.

VI

Zamawiający otwiera aukcję elektroniczną w terminie określonym w ogłoszeniu, z tym że termin ten nie może być krótszy niż 5 dni od dnia przekazania dostawcom zaproszenia do składania ofert. Jeśli przeprowadzenie aukcji zlecono wyspecjalizowanemu przedsiębiorcy, zamawiający przekazuje mu wyniki wstępnej kwalifikacji wraz z towarzyszącą dokumentacją rejestracyjną. Przed otwarciem aukcji dokonuje się zazwy-

²⁵ Szerzej na ten temat G. Wiciak, P. Wiśniewski, *Aukcja elektroniczna*, cz. II, *Zamówienia publiczne*, Doradca 2004, nr 2, s. 23.

czaj sprawdzenia funkcjonowania urządzeń informatycznych i bezpośredniego połączenia ze stroną internetową, na której prowadzona będzie aukcja.

Otwarcie (wywołanie) aukcji następuje w wyniku złożenia oświadczenia przez prowadzącego, na mocy którego tradycyjnie wskazuje się przedmiot aukcji, cenę wywoławczą i wysokość minimalnego postąpienia oraz wzywa reflektantów do konkurencji. Z uwagi na wymóg, że dane personalne konkurentów nie mogą być im wzajemnie podawane, stosuje się zastępczy sposób ich identyfikacji. Zgodnie z warunkami aukcji, prowadzący na bieżąco podaje drogą elektroniczną (tzw. okienko) określony zasób informacji o jej przebiegu, zwłaszcza dane dotyczące ostatniej oferty i tzw. pozycji rankingowej każdego z oferentów. Jest to wyraźny wyłom od tradycyjnej zasady nieograniczonego i bezpośredniego dostępu uczestników do informacji w czasie licytacji.

Prowadzący aukcję i konkurenci od momentu otwarcia do momentu zamknięcia przekazują wnioski, oświadczenia i inne informacje drogą elektroniczną, choć samą ofertę składa się pod rygorem nieważności z bezpiecznym podpisem elektronicznym, weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu. Nieodwołalne oferty podlegają automatycznej klasyfikacji na podstawie ceny, która zapewnia niezbędną szybkość i sprawność licytacji. Wynik porównania ofert (ranking) ma znaczenie w zasadzie tylko informacyjne, ponieważ z mocy ustawy każda z ofert przestaje wiązać, gdy inny konkurent złożył ofertę korzystniejszą. W praktyce złożenie oferty i jej automatyczna klasyfikacja nie przekraczają czasu 1,5 min. Dotyczy to również odrzucenia oferty uchybiającej warunkom aukcji, zwłaszcza co do wysokości minimalnego postąpienia, choć skutkuje ono dopiero w chwili, gdy niefortunny oferent mógł zapoznać się z jego treścią. Jeżeli chodzi o podstawy odrzucenia oferty w toku aukcji, ogólne unormowanie art. 89 p.z.p. zostało wyłączone. Nie oznacza to wszakże przyzwolenia na dowolność po stronie organizatora. Wszystkie bowiem czynności w trakcie licytacji mają wykonawczy charakter względem porozumienia aukcyjnego.

Według art. 79 p.z.p., aukcję elektroniczną organizuje się jako jednoetapową albo wieloetapową. Zamawiający może, jeśli zastrzegł to uprzednio w warunkach aukcji, po zakończeniu każdego jej etapu nie zakwalifikować do następnego tych wykonawców, którzy nie złożyli nowych postąpień, oświadczając im to niezwłocznie. Niedopuszczenie do dalszego

etapu połączone jest bowiem z rozwiązaniem stosunku aukcyjnego względem określonego konkurenta. W toku każdego etapu aukcji elektronicznej, zamawiający na bieżąco przekazuje wszystkim wykonawcom informacje o pozycji złożonych przez nich ofert, liczbie wykonawców biorących udział w każdym z etapów eliminacyjnych, a także o cenach złożonych przez nich ofert, z tym że do momentu zamknięcia aukcji elektronicznej nie wolno ujawniać informacji umożliwiających identyfikację konkurentów. Szczególną odmianą analizowanej aukcji jest licytacja jednoetapowa warunkowa, polegająca na tym, że jeśli w ostatnich minutach z góry wyznaczonego czasu aukcji zgłoszone zostaną nowe oferty, czas aukcji ulega przedłużeniu np. o dalsze 5 min. (tzw. dogrywka). W ogóle aukcja elektroniczna nie trwa zbyt długo, podobnie jak aukcja tradycyjna rozgrywa się zazwyczaj w czasie kilkudziesięciu minut²⁶.

VII

Prawo zamówień publicznych nie reguluje wyczerpująco znaczenia prawnego zamknięcia aukcji elektronicznej, ogranicza się jedynie do unormowania jego przesłanek prawnych. Według art. 80 ust. 1 p.z.p., zamawiający zamyka aukcję w terminie z góry określonym w ogłoszeniu (po upływie tzw. czasu aukcji) lub po zakończeniu ostatniego, ustalonego w ogłoszeniu etapu. Wyjątkowo może dojść do przedwczesnego jej zamknięcia, jeśli w ustalonym czasie nie zostaną zgłoszone nowe postąpienia.

Wobec braku odmiennego rozwiązania ustawowego, zamknięciu aukcji elektronicznej przypisać trzeba skutki kodeksowego przybicia (art. 70² § 2 k.c.). Zatem powinno być ono rozpatrywane w kategoriach oświadczenia woli o podwójnym skutku prawnym²⁷. Kończy aukcję, przesądzając o jej rezultacie, tak że dalsze zgłaszanie ofert nie jest już możliwe. Jednocześnie jest równoznaczne z przyjęciem oferty najkorzystniejszej. Pomimo że dwojako skutkuje, w świetle ustawy stanowi jednolity pod względem strukturalnym akt woli prowadzący aukcję. W szczególności

²⁶ Por. dla przykładu zasady działania tzw. platformy przetargowej funkcjonującej pod www.ppp.pwppw.pl

²⁷ Por. R. Szostak, *Aukcja...*, s. 117 i nast.

²⁸ Por. Ch. Reise, *op. cit.*, s. 145 i nast.; A. Boesen, *op. cit.*, s. 115 i nast. oraz N. Portz, [w:] *Kommentar zur VOL/A, Vergaberecht – Rechtsschutz*, Düsseldorf 2000, s. 662.

wobec jednoznacznych dyspozycji art. 80 ust. 1 p.z.p. nie można konstruować na jego podstawie specjalnego rodzaju procedury z podwójnym oświadczeniem w ramach przybicia, tak jak na gruncie niemieckiego prawa zamówień publicznych²⁸. W zakresie polskiego modelu aukcji zachodzi co najmniej domniemanie, że organizator ma zamiar obligacyjnego związania się ze zwycięskim oferentem z chwilą jej zamknięcia. Z oświadczenia zamykającego aukcję nie da się wyprowadzić skutku w postaci wyrażenia jedynie samego zamiaru przyjęcia oferty najkorzystniejszej, które następowałoby definitywnie dopiero w późniejszym czasie na mocy osobnego oświadczenia woli. Wprawdzie w przedwojennej doktrynie dopuszczono taką ewentualność, że najpierw mogło dojść do zamknięcia licytacji (tzw. przybicie w znaczeniu potocznym), a dopiero potem do przyjęcia oferty najkorzystniejszej (przybicie w znaczeniu prawnym), ale w razie odmowy złożenia tego drugiego oświadczenia przyjmowano „następstwa takie, jak przy przymusie zawarcia umowy”²⁹. Aktualny art. 70² § 2 k.c. sprzeciwia się tego rodzaju rozwiązaniu. Podobnie z art. 80 ust. 2 i 3 p.z.p. wynika, że oświadczenie o zamknięciu aukcji od razu równoznaczne jest z przyjęciem ostatniej oferty.

Bezpośrednio po zamknięciu aukcji elektronicznej organizator podaje pod wskazanym uprzednio w ogłoszeniu adresem internetowym nazwę (firmę) oraz adres dostawcy, którego ofertę wyłoniono w toku aukcji. Zwycięskiemu oferentowi należałoby się odrębne oświadczenie komunikujące przyjęcie jego oferty, ale, niestety, brak jest wyraźnego przepisu przewidującego taki obowiązek organizatora (art. 92 p.z.p. został wyłączony). Widocznie uznano, że ogólne ogłoszenie będzie tu wystarczające.

Według art. 80 ust. 3 p.z.p., zamawiający udziela zamówienia dostawcy, który zaoferował najniższą cenę. Obie strony mają obowiązek zawarcia umowy w terminie nie krótszym niż 7 dni od dnia zawiadomienia o wyłonieniu oferty najkorzystniejszej, nie później jednak niż przed upływem terminu związania ofertą (art. 94 ust. 1 p.z.p.). Dochodzi zatem do ponowienia oświadczeń woli w formie pisemnej. W konsekwencji zastosowanie znajduje art. 70² § 3 k.c., zgodnie z którym, jeśli ważność umowy zależy od spełnienia szczególnych wymagań przewidzianych w ustawie zarówno organizator aukcji, jak i jej uczestnik, którego oferta

²⁹ Por. Longchamps de Bériet, *op. cit.*, s. 182.

została przyjęta, mogą dochodzić zawarcia umowy. Rozwiązanie odraczające zawarcie umowy o zamówienie publiczne podyktowane zostało zapewne co najmniej dwiema okolicznościami: koniecznością stworzenia możliwości oprotestowania rezultatu aukcji i potrzebą zachowania pisemnej formy umowy oraz ewentualnego ustanowienia zabezpieczenia należytego jej wykonania. Zabezpieczenie jest elementem konstytutywnym umowy, gdyż bez jego ustanowienia umowa będzie nieważna, stąd gdy zwycięski oferent uchyla się od zawarcia umowy finalnej lub nie wnosi wymaganego zabezpieczenia jej wykonania, zamawiający unieważnia postępowanie aukcyjne (art. 94 ust. 2 p.z.p.), zatrzymując wadium wraz z odsetkami lub dochodząc jego zaspokojenia od gwaranta (poręczyciela). Jeśli zaś wadium nie było w warunkach aukcji zastrzeżone, ma prawo domagać się stosownego odszkodowania. W następstwie zamknięcia aukcji zamawiający staje się związany jej wynikiem, nie ma swobody doboru kontrahenta spośród pozostałych oferentów, nawet w przypadku gdyby zwycięski oferent uchylił się od zawarcia umowy, ponieważ oferta złożona w toku aukcji przestaje wiązać, gdy inny wykonawca złoży ofertę korzystniejszą.

Zamknięcie aukcji, równoznaczne z przyjęciem najkorzystniejszej oferty, kreuje dwustronny obowiązek zawarcia umowy o zamówienie publiczne. Według dominującego poglądu, jego źródłem jest umowa przejściowa, zbliżona do umowy przedwstępnej³⁰. Unormowania z art. 70² § 3 k.c. wyłączają przewidziane w art. 390 § 2 k.c. ograniczenie przy realizacji silniejszego skutku umowy przedwstępnej, ponieważ roszczenie o zawarcie umowy finalnej może być dochodzone przed sądem bez względu na to, czy umowa nawiązana bezpośrednio w wyniku zamknięcia aukcji czyni zadość szczególnym wymaganiom ustawowym, od których zależy ważność umowy finalnej. W razie uchylecia się od powinności zawarcia umowy przez którąkolwiek ze stron, możliwe jest co do zasady sądowe stwierdzenie obowiązku złożenia oznaczonego oświadczenia woli (art. 64 k.c.), ponieważ dostateczna indywidualizacja treści dochodzonej umowy następuje w wyniku przyjęcia oferty najkorzystniejszej. Zostaje ona bowiem

³⁰ Zob. zwłaszcza J. R a j s k i, *op. cit.*, s. 8; Cz. Ż u ł a w s k a. [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego*, Księga trzecia – *Zobowiązania*, t. I, Warszawa 2003, s. 158 i R. S z o s t a k, *Zagadnienia konstrukcyjne...*, s. 100 i nast.

określona z góry w warunkach aukcji, a następnie *via* oferta wchodzi do poukcyjnej umowy przedwstępnej. Roszczenie o zawarcie umowy jest, jak wiadomo, niezależne od roszczenia odszkodowawczego. Panuje pogląd, że zakres odszkodowania nie może przekraczać granic tzw. ujemnego interesu umowy³¹, wyrażającego się różnicą względem sytuacji, jaka miałaby miejsce, gdyby poszkodowany w ogóle nie wdał się z drugą stroną w niefortunny proces kontraktowania.

Z uwagi na ostateczne cele aukcji, prowizoryczny stosunek obowiązku kontraktowania nie może trwać zbyt długo. Umowa o zamówienie publiczne powinna być zawarta w odpowiednim terminie, wyznaczonym przez którąkolwiek ze stron, skoro nie wynika on z ustawy ani z warunków aukcji (art. 389 § 2 k.c.)³², byleby nie był krótszy niż 7 dni od zawiadomienia o przyjęciu oferty. W razie wniesienia protestu umowa może być zawarta dopiero po jego ostatecznym rozstrzygnięciu (art. 182 p.z.p.). Jeżeli w ciągu roku od dnia przyjęcia najkorzystniejszej oferty nie został wyznaczony termin do zawarcia umowy o zamówienie publiczne, nie można żądać jej zawarcia.

Istotne modyfikacje w zakresie realizacji obowiązku kontraktowania wynikają z zastrzeżenia wadium, które stanowi rozwiązanie zastępcze względem roszczenia o naprawienie szkody. Wykonanie prawa zatrzymania wadium połączone jest na wzór zadatku z odstąpieniem od umowy przedwstępnej³³. Jeśli od zawarcia umowy finalnej uchyła się zwycięski oferent, zatrzymanie wadium przez zamawiającego stanowi jedyną konsekwencję tego uchybienia (art. 46 ust. 5 p.z.p.), natomiast gdy wbrew ustawie od zawarcia umowy uchyła się sam zamawiający, grożą mu aż

³¹ Por. zwłaszcza K. Stefaniuk, *Wybór formy przetargu i jego ogłoszenie oraz wniesienie wadium w świetle ustawy o gospodarce nieruchomościami*, Rejent 1999, nr 10, s. 99 i Z. Radwański, *System prawa prywatnego, Prawo cywilne – część ogólna*, t. II, Warszawa 2002, s. 363, natomiast A. Łupszak-Zajac i P. Michnikowski, *op. cit.*, s. 13-14 dopuszczają, jak się zdaje, pełne odszkodowanie.

³² Niektórzy przedstawiciele doktryny uważają jednak żądanie zawarcia umowy z art. 702 § 3 k.c. za samodzielne roszczenie, a sam przepis za sprzeciwiający się stosowaniu art. 389 § 2 oraz art. 390 § 3 k.c. do stosunku nawiązanego w wyniku przyjęcia oferty najkorzystniejszej w trybie zamknięcia aukcji; por. zwłaszcza M. Krąpiecki, *Umowa przedwstępna zgodnie z nowelą do kodeksu cywilnego*, PPH 2003, nr 6, s. 10-12 oraz, jak się zdaje, Z. Radwański, *op. cit.*, s. 258.

³³ Zob. R. Szostak, *Wadium przetargowe...*, s. 93.

trzy roszczenia. Zwycięski oferent może bowiem na ogólnych zasadach dochodzić sądowego zawarcia umowy (brak podstaw do wyłączenia tej możliwości)³⁴ albo, rezygnując z roszczenia o zawarcie umowy, może żądać zapłaty podwójnego wadium (odstępując od umowy przedwstępnej) bądź też poprzestać na żądaniu naprawienia szkody (art. 70⁴ § 2 zd. 3 k.c.).

VIII

W świetle art. 93 ust. 1 p.z.p., zamawiający unieważnia postępowanie aukcyjne (zjawisko szersze od samej aukcji), jeżeli:

- 1) wpłynęły mniej niż dwa wnioski o dopuszczenie do aukcji,
- 2) nie zostały złożone oferty przez co najmniej dwóch licytantów,
- 3) cena oferty najkorzystniejszej przewyższa kwotę, którą zamawiający może przeznaczyć na sfinansowanie zamówienia,
- 4) wystąpiła istotna zmiana okoliczności, powodująca, że prowadzenie postępowania lub wykonanie zamówienia nie leży w interesie publicznym, czego nie można było wcześniej przewidzieć,
- 5) postępowanie obciążone jest wadą uniemożliwiającą zawarcie ważnej umowy o zamówienie publiczne.

Zakończenie postępowania bez naturalnego efektu stanowi wyjątek od zasady jego finalizacji w drodze przybicia, pociągającego za sobą zawarcie umowy. Jest ono znane prawu europejskiemu, które nie określa jednak bliżej znaczenia prawnego tego zdarzenia³⁵, zdając się wyłącznie na prawo krajowe. W prawie niemieckim operuje się pojęciem rozwiązania przetargu (*Aufhebung der Ausschreibung*), w austriackim odwołaniem aukcji (*Widerruf der Auktion*), a w Polsce zakorzeniło się nietypowe dla stosunków materialnoprawnych pojęcie unieważnienia postępowania. Problem jest trudny konstrukcyjnie, ponieważ nie dotyczy ubezszkudzenia pojedynczej czynności prawnej, lecz wielostronnego stosunku aukcyjnego i szeregu zapadłych w jego wykonaniu czynności prawnych, nie tyle

³⁴ Odmienne wszakże S. R u d n i c k i, [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego*, Księga pierwsza, *Część ogólna*, Warszawa 2003, s. 299.

³⁵ Dyspozycje art. 12 ust. 2 dyrektywy 92/50/EWG, art. 7 ust. 2 dyrektywy 93/36/EWG i art. 8 ust. 2 dyrektywy 93/37/EWG, a także art. 41 ust. 2 nowej dyrektywy 2004/18/WE ograniczają się wyłącznie do wymogu powiadomienia konkurentów o tak radykalnym rozstrzygnięciu.

wadliwych, ile bezprzedmiotowych. Ich analiza wskazuje na potrzebę zastosowania konstrukcji niemożliwości świadczenia (prawnej), pociągającej automatycznie wygaśnięcie obligacyjnego stosunku aukcyjnego (art. 475 § 1 k.c.), uzasadniające następnie konieczność unieważnienia czynności prawnych wykonawczych (art. 93 ust. 1 p.z.p.). Zakomunikowanie uczestnikom porozumienia aukcyjnego jego wygaśnięcia ma znaczenie wyłącznie informacyjne, natomiast wzruszenie czynności prawnych zapadłych w toku postępowania wymaga już oświadczenia woli w postaci prostego uchylecia się od ich skutków prawnych (analogia z art. 88 k.c.)³⁶. Jeśli zaś niemożliwością udzielenia zamówienia z art. 93 ust. 1 p.z.p. dotknięta zostanie poaukcyjna umowa przedwstępna, automatycznie odpadnie dwustronny obowiązek kontraktowania.

Zamawiający ma prawo, a zarazem publicznoprawny obowiązek unieważnienia postępowania w związku z zaistnieniem któregośkolwiek ze zdarzeń powodujących niemożliwość udzielenia zamówienia pod rygorem nieważności umowy (art. 146 ust. 1 p.z.p.), stąd w ewentualnym procesie arbitrażowym okoliczności pociągające unieważnienie postępowania zespół arbitrów bierze pod uwagę z urzędu (art. 191 ust. 3 p.z.p.). W razie zaś unieważnienia postępowania o udzielenie zamówienia publicznego z przyczyn leżących po stronie zamawiającego, konkurentom, którzy złożyli oferty niepodlegające odrzuceniu, przysługuje roszczenie o zwrot uzasadnionych kosztów uczestnictwa w postępowaniu (art. 93 ust. 4 p.z.p.).

³⁶ Podobnie Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 lutego 2003 r. III CZP-95/02, Wokanda 2003, nr 7-8, s. 1-3.